

«En valencià està més bo». **La terminologia al servei de la llengua**

Immaculada CERDÀ SANCHIS
Unitat de Normalització Lingüística de la Diputació de València

La Unitat de Normalització Lingüística de la Diputació de València és un departament que ha passat de tenir un enfocament intern, de servei de traducció i correcció dels textos administratius i d'especialitat vinculats als nostres museus, a incrementar la seua presència a l'exterior com a agent creador i difusor de terminologia per impulsar l'ús social del valencià.

La Diputació de València és un ens peculiar, amb una història antiga i complexa, i amb uns àmbits d'especialitat que ens han permés generar unitats terminològiques, diria que quasi d'una manera exclusiva. El que passa és que —per dir-ho suaument— es tracta d'una terminologia incòmoda.

Parlem de la llengua de la tauromàquia, àmbit del qual som especialistes, ja que hem d'atendre les necessitats del Museu Taurí, de l'Escola de Tauromàquia i de la Plaça de Bous de València, que pertanyen a la Diputació. Però també hem d'atendre consultes dels pobles on es fan espectacles que la Diputació no organitza, com ara el bou embolat, el bou amb corda o els bous al carrer, bàsicament.

Per bé que aquest lèxic no és l'objecte de la presentació i que pot sonar molt estrany, pense, però, que els pot resultar interessant pel fet que és molt visual, amb molt de color i ple de metàfores. Un lèxic que, ens agrada o no, ha passat a la llengua general en un gran nombre de frases fetes.

Els materials del vocabulari de la tauromàquia (figura 1) estan disponibles per descarregar-los al web de la Diputació de València.¹

1. <https://www.dival.es/normalitzacio/content/el-bou-de-lidia>, <https://www.dival.es/normalitzacio/content/la-placa-de-bous> i <https://www.dival.es/normalitzacio/content/el-torero-i-el-picador>.

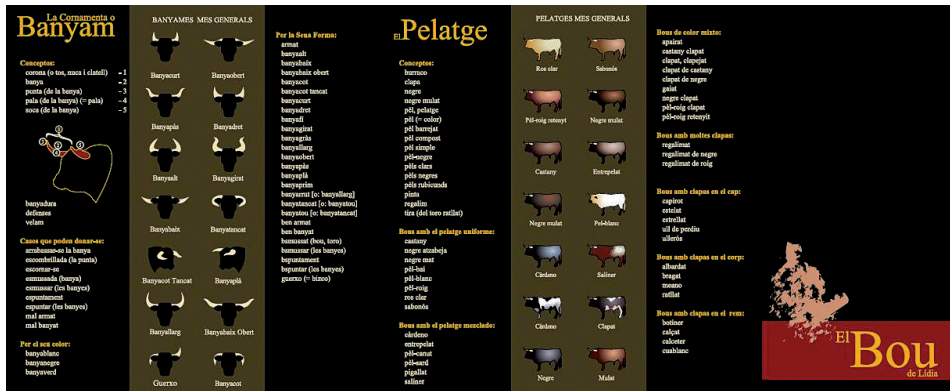

FIGURA 1. El bou de Llívia.

FONT: DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, ÀREA DE CULTURA, UNITAT DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA, *El bou de Llívia* (en línia), <<https://www.dival.es/normalitzacio/sites/default/files/el-bou-de-llivia.pdf>> (consulta: 25 abril 2023) (amb la col·laboració de l'Escola d'Art i Superior de Disseny de València; disseny d'Alejandro Rodríguez).

De totes les campanyes que fem de foment de la llengua des de la Unitat de Normalització Lingüística, hem seleccionat les que uneixen alimentació i llengua. Partirem dels cartells per a comerços minoristes i mercats, i hem arribat a vídeos i publicacions pensats per a les xarxes socials. Abans, caldrà fer unes poques observacions.

La primera és el disseny. Entenem que, a diferència del signe lingüístic, en el foment de la llengua la relació entre continent i contingut no ha de ser arbitrària sinó vinculant. Els atributs d'un bon disseny (qualitat, elegància, modernitat...) passen a ser atributs de la llengua i del producte que volem vendre. Si al botiguer no li agrada la proposta, si creu que no es venen bé els seus productes, no posarà el cartell i allà haurà acabat la campanya.

La segona és la tria lèxica. En un cartell de 50 × 70 cm cal escollir quina forma lingüística s'ha de prioritzar, ja que ni hi cap tot ni hi caben totes les variants. Hi té un paper clau allò que es vol aconseguir, el model de llengua que es vol projectar.

Per exemple, *clòtxina* és la forma única del mollusc a València. D'Oliva a Canet d'en Berenguer, en totes les peixateries i llotges sentirem *clòtxina*. Aleshores, per què hi posem *musclo*? Perquè a Vinaròs es com es diu i així treballem a favor d'una llengua comuna, fent present la variació lingüística.

Òbviament hem de prioritzar: *tomaca* i *tomata* són les variants majoritàries al País Valencià; *tomàquet* i *tomaco* també es diuen, però de forma molt residual.

Com que no ens caben tots els productes, fem versions dels cartells: els anem variant i sempre hi incorporem algun producte genuí —com el *fartó*, el *torró de cacau*, les *rosquilletes*... — o en perill d'extinció lingüística —com l'*alficòs*, el *ginjol*... —, al costat de les novetats —com l'*alvocat* i el *nabiu*.

Totes les versions, fins ara, han sigut vocabularis visuals: imatge i paraula. Només en una ocasió hem fet en format de cartell i de fulletó un recull lèxic sense imatge, a més, en format trilingüe, per al lèxic del forn. Fou una campanya amb molt d'èxit, en gran part perquè hi havia com a obsequi una *coixinera*, que és com diem a València la bossa per al pa, que portava imprès el lema «En valencià està més bo! El teu pa, el teu forn». La campanya fou tot un èxit que ajudà a la introducció del cartell, però costà.

Les versions dels cartells de la fruita i la verdura (figura 2), el dolç i el salat, i el peix i el marisc (figura 3) estan disponibles al web de la Diputació de València.²

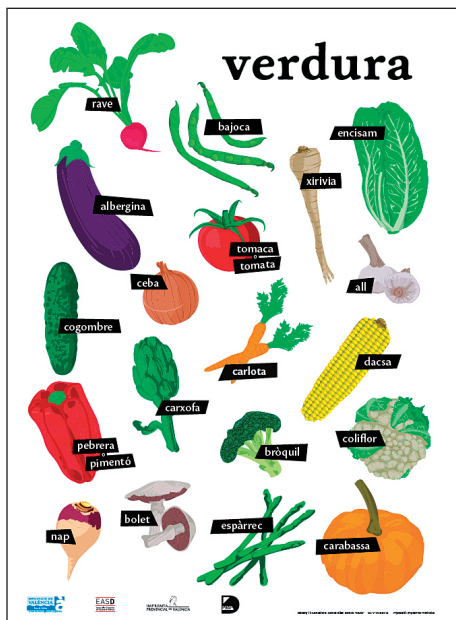

FIGURA 2. Cartell de la verdura.
FONT: DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, UNITAT DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA, *Verdura* (en línia), <<https://www.dival.es/es/normalitzacio/sites/default/files/normalitzacio/Poster%20verdura.pdf>> (consulta: 25 abril 2023) (amb la col·laboració de l'Escola d'Art i Superior de Disseny de València; disseny i il·lustració de Carles Sáez Blanco).

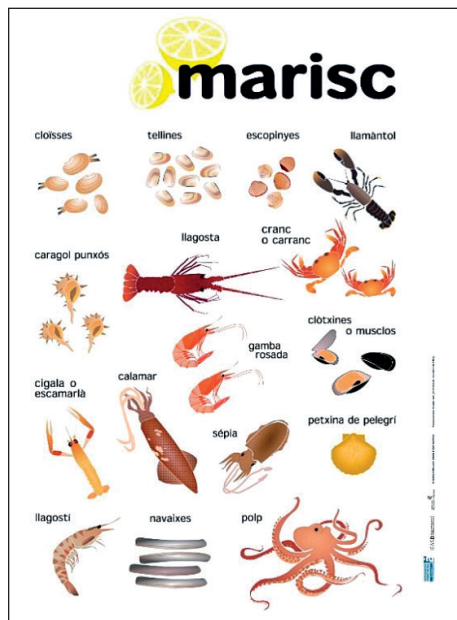

FIGURA 3. Cartell del marisc.
FONT: DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, UNITAT DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA, *Marisc* (en línia), <<https://www.dival.es/es/normalitzacio/sites/default/files/normalitzacio/marisc.pdf>> (consulta: 25 abril 2023) (amb la col·laboració de l'Escola d'Art i Superior de Disseny de València; disseny i il·lustració de Maria López Montes).

2. <https://www.dival.es/normalitzacio/content/fruuta-i-verdura>, <https://www.dival.es/va/normalitzacio/content/fruuta-i-verdura-2009>, <https://www.dival.es/va/normalitzacio/content/en-valencia-esta-mes-bo-el-teu-pa-al-teu-forn>, <https://www.dival.es/normalitzacio/content/dolc-i-salat-2006>, <https://www.dival.es/va/normalitzacio/content/dolc-i-salat> i <https://www.dival.es/normalitzacio/content/peix-i-marisc>.

Els cartells han tingut encara una altra explotació en format de píndoles d'aprenentatge, disponibles per a la comunitat de formació de la Diputació de València i accessibles a YouTube.³

I en això estàvem, fent cartells, rètols i jugant a les xarxes socials amb els geosinònims, quan esclatà la pandèmia i ens n'anàrem tots a casa, i la gent començà a redescobrir els foguers, els forns i els quinze mil aparells de cuina per estrenar.

Observàrem el moviment en xarxes de compartició de receptes juntament amb l'«assalt» als supermercats i decidírem explorar el món de la terminologia culinària, consultant el *Diccionari de procediments culinaris* del TERMCAT,⁴ i també les entrades recollides en el Portal Terminològic Valencià (Porterval) i en el *Diccionari normatiu valencià*, que completaven les definicions. Gràcies a les magnífiques imatges de Ximo Tomàs, durant el confinament publicàrem les quinze fitxes terminològiques que formen el *Vocabulari de procediments culinaris* (figures 4 i 5).⁵

FIGURA 4. Terme *carar* en el *Vocabulari de procediments culinaris*.

FONT: DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, UNITAT DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA, *carar* (en línia), <https://www.dival.es/normalitzacio/sites/default/files/normalitzacio/ProcedimentsCulinarisPostals_0.pdf> (consulta: 25 abril 2023) (disseny de Pablus i fotografia de Ximo Tomàs).

3. https://www.youtube.com/playlist?list=PLsdj9l_pZe08_5cjnnFI65lhfvRVEGFS9.

4. <https://www.termcat.cat/es/diccionaris-en-linia/20>.

5. https://www.dival.es/normalitzacio/sites/default/files/normalitzacio/ProcedimentsCulinarisPostals_0.pdf.

FIGURA 5. Terme *esprémer* en el *Vocabulari de procediments culinaris*.

FONT: DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, UNITAT DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA, *esprémer* (en línia), <https://www.dival.es/normalitzacio/sites/default/files/normalitzacio/ProcedimentsCulinarisPostals_0.pdf> (consulta: 25 abril 2023) (disseny de Pablus i fotografia de Ximo Tomàs).

Empràrem el mateix esquema del TERMCAT i del Porterval, afegint-hi una imatge de qualitat. Ara mateix, el producte, amb una maquetació ja professional, s’ha imprés i se n’han repartit deu mil jocs de les quinze postals, dels quinze termes.

Aquest és un exemple més del fet que, sovint, un producte que ideem inicialment només per a les xarxes socials s’acaba editant en paper per la demanda social. Ens va passar amb el cartell que férem dels quinze accents diacrítics,⁶ del qual s’han fet una infinitat de descàrregues i visionaments del vídeo i hem repartit en paper més de huit mil exemplars.⁷

D’altra banda, tampoc no volíem deixar de banda un sector que ha patit de manera cruel amb la pandèmia: el camp. No els conte cap novetat, però el seu patiment es va fer viral en denunciar els preus irrisoris de les collites. València està envoltada per una horta fèrtil i en perpetu estat d’assetjament per la voracitat constructora de la ciutat.

Consideràrem que podríem també aprofitar el moment per, de forma lúdica, posar en l’agenda dels urbanites els termes associats a l’alimentació del quilòmetre zero. En el nostre cas, de l’horta. Amb fotografies de Carmela Romero, filòloga i filla d’un llaurador de l’Horta del Nord, estiguérem un estiu parlant per les xarxes socials de frases fetes i termes relatius a la hidronímia, a l’arquitectura de la terra i a les collites (figura 6).

6. <https://www.dival.es/normalitzacio/content/els-15-accent-diacritics>.

7. <https://www.youtube.com/watch?v=rlbZRD-hlMM&t=7s>.

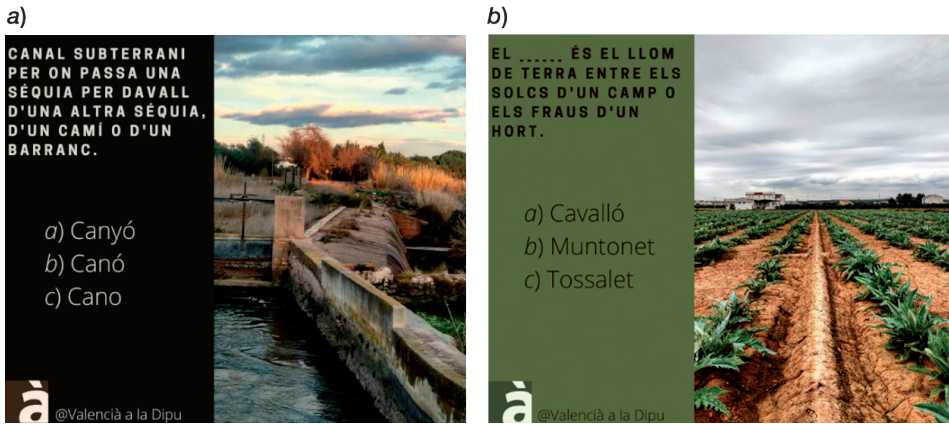

FIGURA 6. Dos exemples de difusió de termes del camp.

FONT: a) DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, UNITAT DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA (@ValenciàAlaDipu), «Encetem el lèxic de l'horta», Facebook (10 febrer 2021), <https://www.facebook.com/ValenciaALaDipu/posts/pfbid0Y7Hou1z4jcNgbai8PPiqjKHRutYmLMMrapnEnoRBGimZfqs6n29F3DQWB6BwZ9aEl?locale=es_ES> (fotografia de Carmela Romero); b) DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, UNITAT DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA (@ValenciàAlaDipu), «Continuem amb el lèxic de l'horta», Facebook (4 març 2021), <https://www.facebook.com/ValenciaALaDipu/posts/pfbid0aKiqWbC8LYpwLFfpif1v73JHAzVbfBgrdBW1VGfwEL9cSQGnt2Y9kxfgM9to3Ffkl?locale=es_ES> (fotografia de Carmela Romero).

L'estiu passat revisant *Amb molt de gust*, una publicació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua encomanada per l'Ajuntament de València amb motiu de la capitalitat mundial de l'alimentació sostenible, ens adonarem que, quan parlem de vocabularis multilingües, pensem sempre en les llengües d'Europa i no en les llengües d'Espanya.

Al gener de 2019, férem unes jornades, «La llengua fa poble», amb representants de Galícia, d'Astúries, del País Basc, de les Illes i de Catalunya (el representant d'Aragó no va poder vindre). Aquelles jornades mostraren l'altra Espanya possible, la multilingüe, l'acolorida, la desconeguda..., per a tots nosaltres també. Podíem dir amb molta facilitat els equivalents en almenys quatre o cinc llengües d'Europa de les fruites d'estiu (figura 7), però no podíem fer el mateix en el cas de les llengües d'Espanya.

Les fotografies de Ximo Tomàs ens van permetre difondre termes que pensàvem que estaven molt clars, però que haguérem de consultar amb els serveis lingüístics dels diferents territoris i debatre, fins i tot, a quina classe de fruites ens estàvem referint. Parlem sobretot de les llengües que encara no estan gaire estandaritzades, com ara l'aragonés o l'aranés; però també tinguérem alguna dificultat amb el galleg i les seues diferents variants.

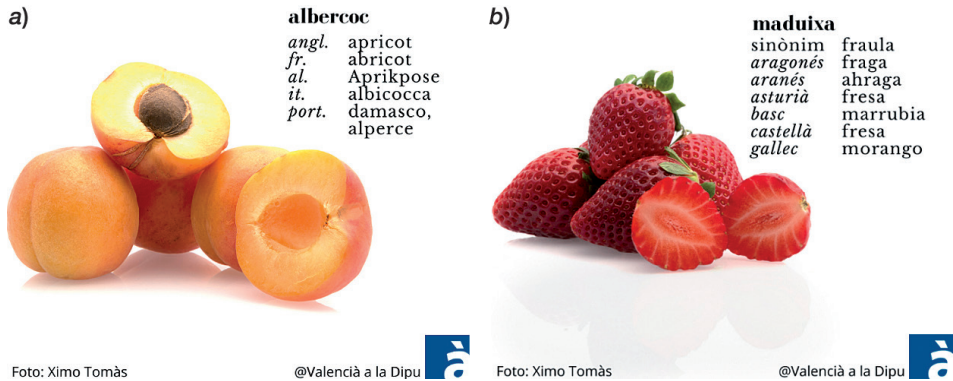

FIGURA 7. Dos exemples de fitxes de fruites d'estiu: a) en cinc llengües europees i b) en les llengües d'Espanya.

FONT: a) DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, UNITAT DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA (@ValenciàAlaDipu), «La fruita d'estiu té la dolçor que li dona el sol [...]», Facebook (7 juny 2021), <https://www.facebook.com/ValenciaALaDipu/posts/pfbid0gwV9FXh4nkTHu6sbH2vS3hjjF8iudQxFsxxgMKh15CjGcpN8kGKp8vNmaQX4sD4bYI?locale=es_ES> (fotografia de Ximo Tomàs); b) DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, UNITAT DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA (@ValenciàAlaDipu), «L'any 2021 és l'any internacional dedicat a la fruita i la verdura», Facebook (14 juny 2021), <https://www.facebook.com/ValenciaALaDipu/posts/pfbid02SvrRmVT1CQpDz7SukdGcRRKBBDLyjvcvZR11myaBvbwqwkzf8vPVWwGFDCRGDHI?locale=es_ES> (fotografia de Ximo Tomàs).

Aquestes fitxes s'editaran també en paper, després dels termes culinaris, però abans continuarem explorant altres aliments —la fruita seca (figura 8) i la verdura— en aquest doble plantejament, que és molt interessant per reforçar la idea d'Estat plural.

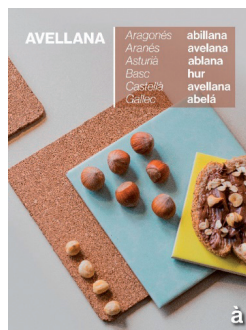

FIGURA 8. Exemple de fitxa de fruita seca en les llengües d'Espanya.

FONT: DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA, UNITAT DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA (@ValenciàAlaDipu), «Avellana. És el fruit de l'avellaner comú», Facebook (14 octubre 2020), <https://www.facebook.com/ValenciaALaDipu/posts/pfbid0CNzEJhWd7kHehnMnjA6ktPA6UTreb52v9K31nGhxxBknvzMzbWNXN9UNgta9Fb1Xl?locale=es_ES>.

La terminologia pertany a l'àmbit de l'especialitat, però pot ser usada amb finalitat divulgativa. Hem mostrat exemples de com la variació diatòpica cohesionada el territori si es mostra com una riquesa. L'èxit de les campanyes en el comerç de proximitat confirma que uneixen llengua amb qualitat i compromís, ja que emmarcar i reivindicar els termes genuïns d'un sector productiu és establir una aliança amb els especialistes de l'ofici. Finalment, les xarxes socials i la manera lúdica de comunicar-nos ofereixen possibilitats de promoció i divulgació en destinataris nous, fora dels canals oficials.